

KUMEKUCHA

KUMEKUCHA

Udgivet af DANTAN
Dansk-Tanzaniansk
venskabsforening
Smallegade 42
2000 Frederiksberg.

Bankkonto 8401-1067893
Merkur bank

www.dantan.dk

KUMEKUCHA redigeres af
mediekomiteén.

Tryk Narayana Press

DANTAN blev stiftet 21. maj 1980
med det formål at fremme kontakt,
forståelse og samarbejde mellem Danmarks og
Tanzanias befolkninger.

Årskontingent er for
enkeltmedlemmer 200 kr., og for
studerende og pensionister 100 kr.

Projektkontoret arbejder med
konkret støtte til folks egne
bestræbelser for at forbedre deres
liv i Tanzania.

Tanzanias Konsulat
Konsul Robert C. Andersen
Klintebjergvej 105
5450 Otterup
tlf.: 64822702
tanconsulate@andersen.mail.dk

Visumkontor
Gothersgade 21,2.
1123 København K
tlf.. 33164900

Tanzanias Ambassade
Näsby Allé 6
183 55 Täby
Stockholm, Sverige.
tlf.. +46 8 7328310
mailbox@tanemb.se
www.tanemb.se

Bestyrelsen

formand Jesper Kirknæs, Smallegade 42
2000 Frederiksberg, tlf.: 38100110
fax.: 38103806
jesper@dantan.dk

næstformand Poul Wathne, Vandrevej 3
2900 Hellerup, tlf.: 39620385
pw@pwathne.dk

kasserer og medlemssekretær

Klavs Heebøll, Tjørnegade 9
2200 København N., tlf.: 28604247
klavsheeboell@hotmail.com

Bo Bramming, Nellikevej 3
2830 Gentofte, tlf.: 28920682
bobr@mming.dk

Jan Mallan, Uggeløse Bygade 64
3540 Lyngby, tlf.: 60788035
jan@mallan.dk

Hassan Mbamba, Magnoliavej 76, 5.mf
2000 Frederiksberg, tlf.: 36446494
hassans.mbamba@gmail.com

Esben Røjel, Hollændervej 7, 2.tv
1855 Frederiksberg C., tlf.: 33319695
efr@computer.dk

Verner Tøfting, Ved Kløvermarken 10 st.
2300 København S., tlf.: 32548696
tofting@mail.dk

Yussuf Salim, Engvadvej 26,
2650 Hvidovre, tlf.: 36787936
yssalim@mail.dk

Sidsel Seleman Wolthers, Øverødvej 23, 1-11
2840 Holte, tlf.: 30271433
sidsel_wolthers@hotmail.com

suppleanter

Kiirsten Gylling
Ole Hertz
Birthe Kirknæs
Monica Mahona
Martha Nielsen
Ove Nielsen
Erik Thorbjørn Nørremark
Lise Rievers
Hans K. Schmidt
Ali Talib
Fadya Wathne

Installation af det første bokskomfur

Efter 14 hektiske dage med opstart af det nye projekt var vi den 30.5. 2008 klar til at tage ud til mama Tatu for at installere det første af de nye bokskomfurer med skorsten. Der er en dygtig murer og blikkenslager i gruppen. Sidstnævnte havde inden vi tog afsted til landsbyen Unyambwa lavet en skorsten med hætte ud af udbanket bølgeblek.

Jakubu og Elia i gang med at anbringe komfuret på sin sokkel. Jakubu har fat i indfyrringshullet, hvor en klods er skåret ud, så der bliver bedre adgang når man bruger brænde.

Inde i familiens køkkenhytte blev der først bygget en sokkel til komfuret og derefter muret op omkring det med ubrændte lersten så der uden om komfuret blev et 'køkkenbord' der samtidig beskytter og hæver det lidt, så man får en mere bekvem arbejdsstilling end når man laver mad over tre sten. 'Køkkenbordet' betyder også at komfuret bliver ved med at fungere, skulle der opstå revner, hvad der nu ikke har været tilfældet på de nye komfurer, der er blevet testet i august.. Derfor kan Shina også med sindsro give en garanti på komfuret på tre måneder på hvert installeret komfur.

Vi har talt om forskellige ændringer på komfuret. Bl.a. er det blevet kortere end det var til at begynde med, og alligevel kan det stadig bruges til både savsmuld og brænde. En anden går på at skære en klods ud under indfyrringshullet forinden så der bliver bedre adgang for brænde. Samtidig kan det stadig godt lade sig gøre at sætte et rør eller en flaske ind vandret forinden – hvis man i stedet bruger savsmuld. Endelig undgår man at der kommer revner ved indfyrringshullet. For en nærmere beskrivelse af processen, er det planen i løbet af et par måneder at lægge den ind på DANTANs hjemmeside www.dantan.dk, hvor der også vil være fotos.

Efter at komfuret var monteret, blev der lavet et hul i

det flade køkkentag og skorstenen firet ned gennem hullet og forbundet til komfuret. Da vi derefter tændte op i den stampede savsmuld, brændte det næsten alt for godt. Trækken var simpelthen for stor, så skorstenen måtte forkortes for at få en mere rolig flamme, og helt afgørende, der var ikke skygge af røg i køkkenet. Det var helt klart ud fra de sodsværtede bærende stokke i loftet at det havde der været før.

Skorstenen er ført ned gennem taget og forbundet til komfuret. Nu mangler der bare at blive lukket omkring røret.

Det er mama Tatu i forgrunden og hendes mand der står og kigger ind i køkkenet. På taget er Elia i gang med lukke til omkring røret med opslæmmet ler.

"Jiko fresh" lød det fra den halve snes kvinder der var mødt op for at følge demonstrationen, Nu bliver så det spændende om kvinderne – og deres mænd - også synes at det er værd at bruge Tshs. 12.000 (kr.60) på at få et røgfrit køkken med køkkenbord, og et komfur der bruger mindre brænde og som også kan fyres op med savsmuld eller hvad man ellers har ved hånden.

Det bliver i hvert fald sådan nogle ting som Shina vil slå

på, når man i september begynder på de første komfur-demonstrationer, hvor man også vil installere komfurer på samme måde, som jeg her har beskrevet det.

Det var lidt ærgerligt at landsbyformanden og den lokale repræsentant for kommunen ikke kunne være til stede ude hos mama Tatu fordi de var til møde, men inden vi kørte tilbage til Singida, var vi sammen med mama Tatu og et par andre kvinder og kunne fortælle dem, at nu står komfuret der, så ud fra den interesse landsbyformanden kort forinden havde vist for projektet, er jeg sikker på at de har været forbi.

Jeg spurgte mama Tatu om hun regnede med at bruge savsmuld eller brænde i sit nye komfur. Hun sagde at hun ville brænde alt,- skaller fra hirse og ris, savsmuld – og brænde som hidtil.

Esben Røjel

Introduktion af familiebaserede biogas anlæg i Zanzibar.

I KUMEKUCHA fra november 2004 beskrev vi det første informationseminar i Zanzibar. Det blev afholdt i juni 2004 med det formål at forklare teknologien for et større antal indbudte fra målgruppen, og samtidigt diskutere modellen for projektet og finansieringsmuligheder. Der var fuld tilslutning til indsatsen og efter yderligere diskussioner og appraisals i Zanzibar og et par ansøgningsrunder til Projektrådgivningens bevillingsgruppe, kunne vi endelig gå igang i december 2006.

December/januar 2006-07.

Vores danske partnere var gruppen Superflex og ingeniør Jan Mallan, som tidligere havde sat biogasanlæg op i

Tanzania og Thailand og vores lokale partner i Zanzibar ZALWEDA, Zanzibar Livestock Welfare and Development Association. Vi var i Zanzibar december/januar 2006-07 for at afholde en informationsskole for målgruppen og sætte de første 2 anlæg op og havde forinden aftalt med lederne af Tanzanias største plasticproducent Simba Plastics at de leverede de tanke vi

skulle bruge samt rør, og vi blev også fortalt at alle ventiler og haner kunne fået lokalt. Derudover havde Simba også lovet at de kunne stille en ekspert til rådighed for varmluftsvejsning af studse på tankene, samling af vandlås og svejselukning af mandehul i tankene.

Det viste sig dog ikke at fungere. Da vi sammen med vores lokale hold teknikere havde fået tankene gravet ned og startede anlæggene op var næsten alle svejsninger utætte, og vandet fossede ud af de 2 vandlås, som der også var svejset rør og haner på. Patel Import, som vi var fortalt havde alle rør og haner levede heller ikke op til løfterne, så vi måtte selv på jagt efter nødvendige

dele i byggevarebutikker og i Dar es Salaam.

Vi måtte også diskutere dimensionering af anlæggene og andre tekniske ændringer tilpasset virkeligheden i Zanzibar samt lave et helt nyt design for gasopbevaringstanken.

I Thailand havde gruppen anvendt en pvc-ballon flydende i en sø, men den løsning var ikke holdbar i Zanzibar. Vi rejste derfor hjem uden at anlæggene fungerede og aftalte at komme tilbage et par måneder efter.

I Danmark kontaktede vi en plasticfabrik og fik fremstillet 2 nye vandlåse efter vores tegninger og skaffede de øvrige dele, som var svære at opspore i Zanzibar. Samtidigt indså vi at det var nødvendigt at vi selv kunne varmesvejses, så vi købte et varmluftsvejsesapparat og svejsetråd og fik et kursus i at bruge apparatet.

Marts/april 2007.

Derefter tog vi tilbage til Zanzibar i marts/april medbringende vandlåsene og det øvrige udstyr.

Vi fik trænet et par af folkene fra den tekniske følgegruppe i at svejse og sammen fik vi svejst nye plader på for at dække over de utætte svejsninger fra tidligere. Efter vi fik det ene anlæg i Fuoni startet op, viste det sig dog fortsat at udvikle utætheder, når trykket i den store tank steg, så der har været løbende reparationer, som skyldes at Simbas svejser havde anvendt for høj temperatur som havde skadet materialet i tanken. Det andet sted der var valgt ud, Kitope, fik vi gravet hul-lerne til tankene ud, men så startede et par ugers regn, som skyllede både mudder og kolort ned i hul-lerne. Efter en dags oppe-

hold fik vi hullerne tømt og placeret tankene og fik dem forbundet med rørene under jorden, men så startede regnen igen og ler og mudder truede med at presse tankene ud af facon, så vi blev igen nødt til at tage tankene op i Kitope og lave en aftale om at vi kom tilbage efter et par måneder.

Oktober 2007.

Dette fik Superflex skubbet helt til oktober 2007. Denne aftale overholdes dog ikke, så DANTAN er alene på pladsen i oktober sammen med det lokale teknikerhold. Vi foretager løbende lapninger og småændringer af anlægget i Fuoni, forårsaget at det dårlige arbejde Simbas svejser tidligere havde præsteret, men havde stadig svært ved at få gang i anlægget. Vi besluttede derfor at

åbne anlægget op for at se, hvad der blokerede processen. Det viste sig, at der havde dannet sig et låg af størknet kolort i den store tank på grund af de par måneder, det ikke havde været i funktion. Så vi tømte tankene for indhold og spulede dem rene, svejsede tankene tætte igen og genstartede processen.

Der var dog stadig løbende utætheder, der skulle tættes så for at få en bæredygtig løsning var der ingen vej uden om at skifte den store tank ud i begge anlæg og finde frem til en model sammen med Simba, hvor toppen af tanken forstærkes og mandehullet i tanken lukkes under selve støbningen og ikke ved selv at svejse låg på. Samtidigt gik Jan Mallan med til, at vi kunne nedsætte trykket i tanken uden det ville resultere i reduceret gasproduktion af betydning.

Februar/marts 2008.

Der bestilles 2 nye forbedrede tanke og Superflex forpligter sig til at være med i Zanzibar i februar/marts 2008, hvor tanken i Fuoni skal skiftet ud og der skal foretages en perfekt installation af hele anlægget i Kitope, så hele teknikerholdet kan forstå og følge med i processen. Sidste gang vi installerede var arbejdet stærkt præget af ændringer i forhold til de materialer vi kunne skaffe lo-

kalt og tilpasninger af teknologien til de lokale forhold. Hele processen ved Kitope anlæggets opbygning skulle også dokumenteres til brug for installations manualen. Det var nødvendigt at supplere værktøjskassen med bl.a. en generator, så vi ikke skulle låne os frem mere.

De nye tanke med forstærket overdel og kun et 2" rør som åbning foroven blev hentet og den gamle tanki Fu-

ken og ventiler monteres. Vandlåsen sættes op på en cementpæl sammen med de manometre der skal måle trykket i henholdsvis vandlås og displacement tank. Gastanken monteres efter "floating drum" princippet og gasledningen til forbrugsstedet forbindes. Gasblusset i køkkenet forbindes og lampen sættes op. Der skal også støbes fundament til påfyldningsbassin og til gødningsbeholder. Derefter trykprøvning og opstart

Det er vigtigt at følge funktionen af disse to pilotanlæg, så vi gør meget ud af at instruere

oni blev gravet fri, tømt for et indhold på over 1000 liter kolort blandet med vand. Derefter blev den løftet op og den nye blev efter montering af studse og montering af haner etc. placeret i hullet og forbundet med de underjordiske rør. De 1000 liter materiale fyldes i. Ved trykprøvning viste det sig, at der var utætheder ved 2" røret. Vi kontakter Simba og det aftales at

der produceres 2 nye tanke med en indstøbt flange som støtte til top-røret. De hentes i havnen efter et par dage, og denne gang trykprøver vi tanken inden den graves ned. Det viser sig desværre at denne løsning heller ikke undgår utæthederne i toppen, hvor røret er ført igennem toppen af tanken. Vi aftaler så en løsning med Simba hvor tankene støbes helt uden top-rør og kun med et 1" hul i toppen til at blæse plasticmaterialet ind. Vi kan så selv montere en gennemføring i toppen med hane til den videre forbindelse.

Efter at have hentet de 2 nye tanke og svejst studse etc. på viser det sig heldigvis, at det er den helt rigtige løsning. Så skal der bare tømmes omkring 1000 liter gæret materiale ud, som skal opbevares i en anden tank og genbruges. Op med den gamle tank og ned med den nye, der så forbindes med de øvrige dele af anlægget. Det gærede materiale fyldes i, og anlægget sættes igang og gassen er klar til brug efter en uge, I Kitope jævnes den valgte område ud og huller graves og fundament forberedes. Der svejses studse på tan-

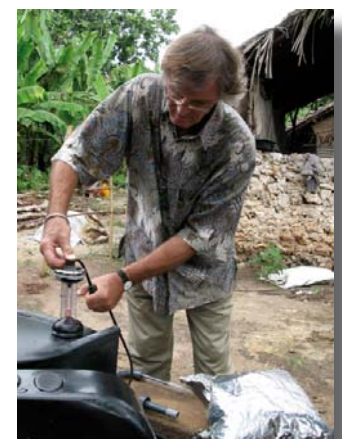
ken og ventiler monteres. Vandlåsen sættes op på en cementpæl sammen med de manometre der skal måle trykket i henholdsvis vandlås og displacement tank. Gastanken monteres efter "floating drum" princippet og gasledningen til forbrugsstedet forbindes. Gasblusset i køkkenet forbindes og lampen sættes op. Der skal også støbes fundament til påfyldningsbassin og til gødningsbeholder. Derefter trykprøvning og opstart

ZALWEDA's team i monitoreringen og udfyldelse af logbog. Der skal hver dag måles hvad der fyldes på anlægget og hvad der kommer ud. Gasproduktionen skal også måles. Samtidigt skal der måles forbrug af gas og antal timer der bruges gas.

Tørstof i materiale der kommer i, og ud af anlægget måles en gang om ugen sammen med en måling af CO₂ i gassen. Det er vigtigt med en problemfri drift af anlæggene i et par måneder, før vi påtænker fortsættelse med nye anlæg.

Juli 2008.

Begge anlæg har fungeret siden marts. Der er dog problemer med at få pasningen og monitoreringen til at fungere i Kitope, så vi har flere møder med Bi Lucy og familien i Kitope og de ansvarlige fra ZALWEDA for at stramme op på rutinerne.

Saidi Ramadani fra Fuoni har flere gange spurgt, om ikke vi kunne finde en ovn, som kunne bruges i forbindelse med biogassen. Bushter, som er leder af det tekniske team, havde i en butik set et komfur med ovn i, som han mente kunne bruges. Han havde hentet komfuret og ændret lidt på brænderne og derefter kørt det til Fuoni for at afprøve det.

Det gamle røgfylde køkken i Fuoni.

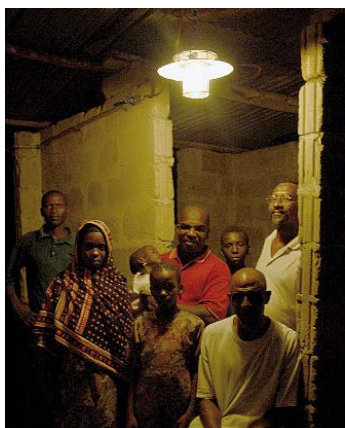
Det nye komfur fungerede glimrende og Bushter arrangerede at hans kone tog med til Fuoni for at bage kager sammen med Saidis kone, så hun

kunne lære det og samtidigt blive fortrolig med ovnen. Vi hentede også Bi. Lucy, som har anlægget i Kitope, så hele holdet var med til kagebagning og senere spising og kaffedrikning foran biogasanlægget.

Det nye køkken med biogaskomfur.

Nyopsat anlæg i Kitope.

Vi har nu også købt et komfur til Bi. Lucy som bliver installeret når monitoreringsrutinerne fungerer. Saidis kone bager nu brød som hun sælger om morgenen, og Saidi er igang med at forsøge sig med forskellige grøntsager, så han rigtigt kan få gavn af den gode gødning fra anlægget. Vi kigger også på muligheden for at bruge gassen til et køleskab, så mælken fra hans køer kan køles ned inden afhentning

Lys i biogaslamperne

Der er nu planlagt Mikrokredit kursus for 25 potentielle købere af biogasanlæg til oktober og derefter regner vi med at installere næste omgang anlæg.

På bagsiden af dette KUMEKUCHA er der flere billeder af opsætningen af de første anlæg.

Kaffe- og kageservering foran anlægget i Fuoni.
Gødningen fra anlægget bruges til grøntsagsdyrkning.

jesper kirknæs

Det er kontakten med mennesker og kulturmødet, der er drivkraften i
projektarbejde i Tanzania.

Her er billeder af en del af de mennesker vi arbejder sammen med
om biogas i Zanzibar.

KIKUWAYA et børnehjem i Tanzania

I september 2004 mødte jeg på en rejse til Tanzania en familie, der på trods af stor fattigdom har taget 14 børn til sig. Foreløbig 14, for der kommer hele tiden flere til og banker på deres dør. Børnenes forældre er enten døde eller de er så fattige eller syge, at de ikke har kunnet brødføde dem, og de har så sendt dem ud for at klare sig selv.

Familien ernærer sig ved landbrug og driver et lille hospital. De behandler patienter med såvel fysiske som psykiske lidelser med traditionel urtemedicin og samtalerterapi. Mange patienter kommer langvejs fra og bor hos familien i små stråhytter eller lerklinede huse, nogle i flere måneder. På bopladsen bor således typisk mellem 50 og 100 mennesker

Foruden de 14 forældreløse børn har familien 12 egne børn. Børnene sover, spiser, arbejder og leger i køns- og aldersopdelte grupper og der bliver ikke gjort forskel på børnene.

Nogle gange er vi så heldige, at, vi får sæbe
Børnene er meget glade for at bo hos familien. De har tag over hovedet, de får mad hver dag, de går i skole, de bliver mødt med venlighed og hjælpsomhed og bliver hverken skældt ud eller slået.

"Vi har det godt. Nogle gange får man endda også sæbe", som en 15-årig dreng udtrykker det.

Dansegruppen Mshigwa Group

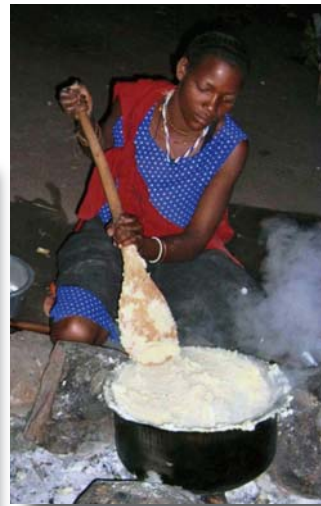
Børnene er med i familiens dansegruppe; Mshigwa Group. På landet i Tanzania, i Sukumaland, hvor man hverken har fjernsyn eller computer og ikke har tilbud om diverse fritidsaktiviteter, er det et stort hit at være med i en dansegruppe. Fattige børn i Tanzania har mange pligter, og den traditionsrige trommedans er en kærkommen afkobling.

Faktisk har de trænet så flittigt, at de i efteråret 2007 har deltaget i flere udenbys dansestævner og vundet to gange.

Det største ønske: en traktor, en plov og en harve

For nylig har børnene fået et stykke jord forærende, som er deres eget. De voksne omkring dem hjælper selvfølgelig med at dyrke jorden.

Som forslag til ændringer/forbedringer i hverdagen nævner den 15-årige dreng mekanisering af landbruget. Børnene udfører meget fysisk hårdt arbejde, og eksempelvis en traktor med plov og harve ville betyde en stor lettelse af arbejdsbyrden og give et større høstudbytte. En ladvogn til traktoren ville kunne bruges også udenfor høstsæsonen til transport af tunge ting, fx sten til husbyggeri. Den ville kunne lejes ud og derved udgøre en indtjeningsmulighed.

Familien gør en kæmpe indsats, men de har brug for en håndsrekning. I perioder sultar de.

I perioder kan de ikke holde sulten fra døren. Børnene er fejlnærede; mange med de karakteristiske store maver. Deres hovedernæring består af "uji", hirsegrod, "ugali", grød af majsmel, og "dagaa", små, tørrede fisk. I regntiden spiser de også spinatstuvning. En gang om ugen ca. får de lidt kylling, og ca. en gang om måneden

lidt gedekød.

3-4 børn i en seng.

Da jeg så familien første gang, sov nogle af børnene 3-4 i en seng, andre sov på måtter på gulvet. Indtil for nylig delte 3-4 børn et tæppe om natten, så de frøs og var tit snotnæsedede. I julegave sidste år forærede jeg dem hver et masaitæppe, som de nu bruger om natten og om aftenen, når de sidder omkring bålet.

Manglende eller hullede myggenet giver malaria

Da jeg så børnene første gang, sov kun enkelte under myggenet. Det betød, at de var meget udsatte for at blive stukket af myg og blive smittet med malaria.

Tænder og tandhygiejne

De børstede tænder med grene uden tandpasta.

De har aldrig været hos tandlægen.

Mange af børnene har brune aflejringer på tænderne som følge for højt fluorid-indhold i drikkevandet, se senere.

Skolegang

Børnenes tøj var snavset og laset. De havde praktisk taget kun det tøj, de stod og gik i. De havde ingen sko. Enkelte havde skoleuniform, andre ikke og gik derfor ikke i skole. Julita på dengang 13 år kunne således hverken læse eller skrive.

Nu har alle børnene fået skoleuniform og går i skole. Julita har lært at læse og skrive og regne. Men børnene

vokser ud af deres skoleuniformer som bliver slidt og skal udskiftes med jævne mellemrum...

Nhobola, en lille landsby i et fattigt landdistrikt i Sukumaland

Landsbyen Nhobola ligger i et fattigt landbrugsområde i den nordvestlige del af Tanzania i Sukumaland, ca. 50km fra Victoriasøen. I regntiden kan man kun komme dertil på cykel eller til fods. I den tørre tid er hjulsporene farbare for eksempelvis 4- hjulstrækkere eller lastbiler, der kommer for at hente bomuld.

Nhobola har 4676 indbyggere (januar 2008). De har deres egen grundskole fra 1-7 klasse med ca. 812 børn; 430 drenge og 382 piger. Der er kun stole og borde til ca. 1/3 af børnene. Og det er altså svært at skrive pæne bogstaver og slå lige streger på et ujævnt, jordstampt gulv. Landsbyen huser en lille sygeplejerskeklinikk, åben tre gange om ugen, et par kirker, en skrædder, en cykelsmed, et par thehuse, nogle små butikker, der sælger sæbe, sukker, the, tandbørster, håndkøbsmedicin o. lign, og så den obligatoriske beverding, hvor der drikkes og sælges hjemmebrændt. Der er marked hver fredag. Der er hverken elektricitet eller rindende vand i lands-

byen. Mobilnetværksdækningen er dårlig. Man skal bestige et nærliggende bjerg for at få forbindelse, eller, hvis man er heldig, er der et sted oppe ved skolen, hvor man nogle gange kan få (dårlig) forbindelse.

Malaria og HIV/AIDS

Området er høj-endemisk malariaområde og mange

mennesker lider desuden af bilharziose, tuberkulose og HIV/AIDS.

Formål

Vores fokus er de forældreløse børn, som vi dels vil hjælpe direkte, dels indirekte, ved at støtte de voksne, der er omkring dem.

Formålet med dette projekt er således på forskellig vis at medvirke til fattigdomsbekæmpelse, via udvikling af landbruget: udvikle nye, vandbevarende dyrkningsmetoder og valg af afgrøder, forbedring af sundhedstilstanden og uddannelsesmulighederne for især kvinder og børn i Nhobola.

Vores lokale samarbejdspartner KIKUWAYA

Vores udgangspunkt og primære lokale samarbejdspartner er ovennævnte medicinmandsfamilie, der udgør et naturligt samlingspunkt i landsbyen. De har foreløbig organiseret sig omkring at hjælpe de forældreløse børn. Gruppen er blevet godkendt som NGO af de Tanzanianske myndigheder i juli 2008, og har taget navnet KIKUWAYA. Kikuwaya står for. Kituo cha Kulelea Watoto Yatima" der oversat til dansk betyder "Stedet der drager omsorg for de forældreløse børn".

Ingen i familien drikker alkohol eller bruger andre euforiserende stoffer, de er åbne af sind og forandringsparate bl.a. i kraft af deres mange kontakter til patienter, der kommer langvejs fra, heriblandt veluddannede fra de store byer og omkringliggende lande.

Hvordan vil vi hjælpe børnene

Måden vi vil hjælpe børnene på, er dels ved at indsamle, evt. renovere og sende forskellige ting via Danidas renoverings- og forsendelsesbevilling, dels på anden vis tilvejebringe følgende:

- en brugt traktor, en kompressor til at pumpe dækkene, en ladvogn, en plov og en harve
- skaffe skoleborde og -stole, skabe, reoler mv. til børnenes skole
- vandpumpe, gerne solenergi pumpe, fx fra Grundfos til vanding af afgrøder i tørketiden
- Håndsymaskiner/pedalbetjente symaskiner
- Tømrer og snedkerværktøj
- Cykler til børnene

- Skoleuniformer
  - skoletasker
  - Tøj, sko, sæbe, tandpasta og andre fornødenheder til børnene
  - Medvirke til at forbedre drikkevandet
  - Skafe penge til latriner og en ny brønd
  - Myggenet, 7 køjesenge, madrasser, ringeapparat og tisseunderlag til vådliggerne
  - myggenet
  - Få børnene HIV-testet og evt. behandlet
  - Viden om bæredygtig biavl
- Udvikling af civilsamfundet
- Derudover vil vi støtte udviklingen af civilsamfundet,

ved at hjælpe dem med at oprette en (evt. flere) NGO eller en CBO, Community Based Organisation. Tanken bag denne organisering, er at fremme og udbrede viden, om bl.a. dyrkningsmetoder, sundhed og hygiejne, herunder vandkvalitet og giftig røg fra madlavning, mikrofinans, fremme solidariteten og nå fra ide- til handleplanen, altså støtte dem i at se kritisk på deres levevilkår og træffe nogle valg, der forhåbentlig kan bedre deres levevilkår. Empowerment og Hjælp til Selvhjælp er nøgleord i denne sammenhæng.

CBO mødet september 2007

Der blev holdt et CBO stiftende møde i september 2007. Her deltog den lokale skoleinspektør og en af lærerne, der begge taler udmærket engelsk; landsbylederen, repræsentanter fra familien og en engageret mor til en af patienterne, der er blevet så bidt af CBO-ideen og udviklingspotentialet, at hun gerne vil blive hos familien et stykke tid og hjælpe til med børnene, fx reparere deres tøj og lære pigerne at sy på maskine. Desuden deltog nogle af dansegruppemedlemmerne udenfor familiekredsen.

Nogle af de voksne fra dansegruppen kan hverken læse eller skrive, og skoleinspektøren tilbød på mødet, at han ville organisere voksenundervisning for dem.

Gruppen blev i oktober 2007 officielt anerkendt som CBO og fik navnet "Mshigwa Group". I juli 2008 fik gruppen myndighedernes anerkendelse som NGO og hedder nu KIKUWAYA.

Som noget nyt har børnene fået deres eget stykke jord,

og nogle af mødedeltagerne tilbød at hjælpe med at dyrke det. Der er nu sået kål, løg og tomater på markerne.

Brændselsbevarende komfurer med skorsten

Forbedring af sundhedsforholdene specielt for kvinder og børn er en særdeles påkrævet opgave, og kan bl.a. ske via forbedring af arbejdsforholdene i køkkenhusene: Den dag i dag laves der mad på åbne ildsteder. Der fyres med brænde, og kvinder og børn opholder sig i timevis hver dag i disse røgfyldte køkkener uden aftræk. DANTAN har i tre år haft et projekt i Singida by, hvor man har udviklet brændselsbesparende komfurer og i efteråret 2007 er det lykkedes at få sat en skorsten på, så den giftige brænderøg bliver ledt ud. Vi vil gerne have kendskab til Singidas komfurer i Nhobola.

Vi vil introducere og implementere andre simple brændselsbesparende metoder, som fx at sætte en blikplade op for vinden og slukke bålet efter sig. Derved kan spares 20-30% brænde.

Mikrolån

Oprettelse af mikrofinansieringslån som led i udvikling og fattigdomsbekæmpelse. Hvis kvinderne kan låne en lille sum penge og eksempelvis købe et lager af ris i høsttiden i juli, når den er billig og sælge den igen i marts, kan der tjenes penge og tænkes nyt.

Ugekursus i "Rural Housing"

Det ville være fint at finansiere et ugekursus for et antal kvinder i "Mwanza Rural Housing", i Misungwi, syd for Mwanza. Her bliver kvinderne undervist i kvinders rettigheder, mikrofinans, sund kost, hygiejne, prævention, HIV/AIDS, brændselsbesparende metoder,

Drikkevand

En del børn og unge mennesker i landsbyen har brune aflejringer på tænderne, som tegn på, at der er for højt fluoridindhold i drikkevandet. Ifølge de ældre mennesker i området begyndte fænomenet at vise sig, da man fik de nye vandpumper, og altså nye, dybere vandboringer. Fluoridindholdet kan vise sig at udgøre et betragteligt sundhedsproblem.

Jeg har tidligere kontaktet vandmyndighederne i Mwanza for at få dem til at tage sig af problemet, men uden held.

I samarbejde med Thorbjørn Nørremark, kemiingeniør med speciale i vand og sanitet i Afrika og medlem af Ulandsforeningen for Bæredygtig Udvikling, UBU, er vandprøver fra Nhobolas to vandpumper blevet undersøgt, og vi vil forsøge at skaffe penge til nye brønde og latriner.

Udvikling af landbruget

I foreningen Projekt Ulandshjælp til Selvhjælp, PULS' Nyhedsbrev januar 2006, skriver de om et lovende landbrugsprojekt i Arusha, i det nordøstlige Tanzania. I projektet arbejder en tanzaniansk agronom, Domi-nick

Ringo. Projektet beskrives af en dansk agronom som en mindre landbrugsrevolution. Mr. Ringo fremskaffer bananstiklinger af den rigtige type og fortæller landmændene, hvad de skal gøre. Der skal til hver stikling graves et hul på en meter gange en meter og en meter dybt. Den opgravede jord skal blandes med husdyrgødning eller andet organisk materiale. I den omgravede kubikmeter jord plantes stiklingen og når regnen kommer, løber vandet til disse store huller med porøs jord. I mellem plantestederne kan der sås lab-lab, en bælgplante, der beriger jorden ved at samle kvælstof fra luften. Desuden er dens rødder med til at gennemtrænge den hårde jord. Plantningen og såningen foregår i regntiden. Det forbløffende kommer, når regntiden er slut og tørken sætter ind. Da står bananbeplantningerne som små oaser i et landskab, hvor alt ellers er visnet ned. De omgravede plantehuller har brudt den hårde jord og har givet

banan-rødderne mulighed for at komme til vandet i de dybere liggende lag samtidig med, at den omgravede jord holder bedre på nedbøren. Resultatet er, at inden der er gået et år, kan den første klasse bananer høstes, og derefter fortsætter det med høst hele året rundt. Umodne bananer er faste og melede og indgår i afrikanernes kost, som kartofler gør hos os. De modne bananer har en herlig krydret smag. Bananer har stor betydning for den daglige ernæring i mange fattige familier. Både modne og umodne bananer kan sælges og

give indtægter til familien.

Inden bananen er klar til høst har den sat op til 10 rodskud. Det er passende med 3 skud i forskellig størrelse i hvert plantehul, "en mor, en bedstemor og en datter". Hvad der kommer ud over det, kan bruges som stiklinger til nybeplantninger. Det indgår i aftalen med landmændene, at de frit skal aflevere 3 stiklinger til tre andre landmænd, ligesom de også skal give deres viden og erfaring videre.

Et stort problem i Tanzania er, at meget af den nedbør, der falder i regntiden, strømmer bort uden at trænge ned i jorden. Får geder og kvæg vandrer rundt over det hele og tramper jorden hård samtidig med, at de æder enhver vegetation. Resultatet bliver, at nedbøren har svært ved at trænge ned i jorden, og da der ikke er nogen vegetation til at holde tilbage på den, strømmer det meste af den bort. En anden del af projektet går derfor ud på, at tilbageholde så meget som muligt af nedbøren. Helt enkelt pløjes der 20-30 cm dybe render vinkelret

på vandets faldretning over hele marken. En væsentlig større del af nedbøren kan da tilbageholdes. Der anvendes den majssort, der er mest tørkeresistent. Samtidig sås der et bunddække af afgrøderne lab-lab eller pigeon-pea. Pigeon-pea har en meget kraftig pælerod, og er derfor, ligesom lab-lab, med til at bryde den hårde jord. Bunddækket er med til mindske ukrudtstrykket og fordampningen, ligesom der vil være en øget mængde organisk materiale på marken til det kommende år.

Resultatet hos to landmænd var, at den ene havde øget sit udbytte i majs fra 6 til 10 enheder pr arealenhed, den anden fra 2 til 6 enheder, samtidig med at hun derudover havde udbyttet af pigeon-pea.

Studiebesøg til PULS' landsbrugsprojekt i Arusha

I februar - marts 2008 bevilgede DANTAN 3000 kr. til transport, kost og logi, således at 4 bønder fra KIKUWAYA kunne komme på studiebesøg til PULS' landbrugsprojekt Arusha. Her blev de undervist i 3 dage i banandyrkning, latrinbygning og ernæringslære.

Siden købte undertegnede 350 bananstiklinger og fik dem sendt til Nhobola, hvor hele landsbyen var med til at grave de mange plantehuller.

Nu venter vi spændt på den første høst forhåbentlig til december 2008.

Utamaduni Kulturforening har sommeren 2008 bevilget ca. 8000 kr. til en brugt traktor

På den årlige Utamaduni sommerlejr (se andetsteds i bladet) blev det i år besluttet, at overskuddet fra Knud-Erik Asaks Chai og Mandazi salg skulle gå til KIKUWAYA til køb af en brugt traktor. På lejren fik vi yderligere en donation på 5000 kr. af en af gæsterne, Tam Mordhorst, fra IT-firmaet TAMO Function ApS, som vi har brugt på at få traktoren på værksted, til en harve, en plov og en gummivogn. Vi regner således med at sende 2 containere til Sukumaland til januar-februar 2009 med hhv. skolemøbler og landbrugsudstyr. I begyndelsen af oktober 2008 rejser Knud-Erik Asak, journalist Svend Strunk samt en leder af en produktionsskole på Djursland til Tanzania for bl.a. at besøge KIKUWAYA og forberede forsendelsen af containerne.

Hjælpebidler til store børn, der tisser i sengen

På sundhedsplejerskernes landskonference i begyndelsen af september 2008 fik jeg kontakt til Sune Leisner, fra firmaet Astrid Leisner & Søn Aps, der sælger hjælpebidler til store børn, der tisser i sengen. I øje-blikket forhandler vi om, hvordan og hvorledes nogle af deres hjælpebidler, formentlig et eller flere batteridrevne ringeapparater og måske nogle tisselagner, kan bruges til at hjælpe de 4-5 skolebørn, der stadig tisser i sengen. Lige nu vil de andre børn ikke sove sammen med vådlignerne. Simpelthen fordi de tisser det hele til... Således så jeg sidst jeg var på besøg i landsbyen, og sov i et værelse ved siden af børnene, at de om morgenen lå på den bare jord uden madras og myggenet.

Biavl

DANTAN har søgt Danida om støtte til et projekt om biavl på Zanzibar. I ansøgningen er indlagt, at et par af bønderne fra Kikuwaya kan deltage i de påtænkte seminarer. I Tanzania slår man bier ihjel, når man høster honning. Der er ved at være mangel på bier på verdensplan. Mange bier i et område vil give et større høstudbytte af flere forskellige afgrøder, bl.a. bomuld, som familien dyrker i Nhobola. Desuden bruges honning og voks til medicin fremstilling og i madlavning. Kikuwaya har kontaktet en lokal biavlsformand og har fået udpeget et egnet sted at have bierne stående.

Hvis nogle af læserne skulle få lyst til at støtte KIKUWAYA økonomisk, kan man indbetale et beløb på DANTAN'S konto i Merkur Bank 8401 1096439, mærket KIKUWAYA

Sidsel Seleman Wolthers

Kulwa Seleman har skrevet følgende om 4 Nhobola-bønders studierejse til Arusha

På Kikuwayamedlemmernes vegne.

Allerførst vil jeg gerne sige mange tak til DANTAN og til Puls, Poul Balto og Elly. Mange tak.

Dernæst vil jeg gerne bede DANTAN og folkene fra Puls om forladelse for denne forsinkede "tak for hjælp og støtte" til os i KIKUWAYA. Ligeledes en stor tak til Method Lyaruu fra Arusha, som havde planlagt vores studietur. Vi har lært nye måder at gøre tingene på og turen har oven i købet ført til et møde med nye venner i Arusha.

Den 12 februar 2008 tog vi fire medlemmer af KIKUWAYA afsted fra vores landsby Nhobola med stor glæde og med det mål at nå til Arusha for at lære om moderne banandyrkning og dyrkning af forskellige andre afgrøder, som dyrkes i dette landbrugsområde, der støttes af det danske projekt: Projekt Ulandshjælp til Selvhjælp (PULS)

Følgende Kikuwayanere var med på turen:

Kulwa Seleman, delegationsleder og medlem af Kikuwaya

Henerco Focasi, områdeformand i Nhobola og medlem af Kikuwaya

Marco Bukingi, sekretær i Kikuwaya

Dotto Seleman, daglig leder for børnene i Kikuwaya

Vi tog af sted fra Nhobola den 12. februar 2008 om morgenen med de 3000 kroner, som DANTAN havde bevillet til dækning af rejseudgifter, kost og logi. Vi rejste først til Mwanza, overnattede der og drog af sted næste morgen meget tidligt og nåede Sakina Arusha hvor vi blev modtaget af vor lokale mand Method Lya-ruu, som i god tid var kommet for at tage imod os ved busstoppest-

edet.

Vi følte os godt tilfredse med, at vi slet ikke var stødt ind i problemer på rejsen.

Vi blev vel modtaget af alle og vi fik vand til at vaske os i. Efter badet blev vi budt på mad, som allerede var tilberedt i rigt mål. Der var en dejlig sammenkogt kålret, frugt, agurk, frisk ananas, vandmelon, te og pilavris med kød. Dette måltid var godt og dejligt. Efter måltidet fik vi hver en seng at sove i. Vi blev i sandhed fyr-steligt behandlet af folkene i Arusha; alting var meget velforberedt.

Dagen efter blev vi fulgt af vores lokale ven Method til landsbyen Manyire for rigtigt at gå i gang med at lære om banandyrkning. Der har ikke tidligere været dyrket bananer på Nhobola-egnen på grund af for lidt vand. Vi

skulle nu se hvordan de gør her for at holde på vandet. Før vi begyndte på undervisning fik vi mulighed for at se hvordan andre dyrker bananer og andre afgrøder og for at se de gode resultater de opnår. På grund af det øgede høstudbytte og de nye indtjeningsmuligheder, havde de fået råd til for eksempel :
-at bygge fine moderne huse
-at skaffe mad på bordet hver dag
-at sende deres børn i skole

Da vi havde set disse fordele kunne vi for alvor begynde på undervisningen i dyrkningen af jorden.

Vores lærer hr. Nelison var en rigtig dygtig lærer.

Om at dyrke bananplanter

Vi blev undervist i at forberede jorden og udplantningen ved at grave specielle næringsberigede plantehuller. Vi lærte om de forskellige banansorter, som man dyrker i Arusha. Nogle var spisebananer, nogle var kogebananer, alle var særligt tørkeresistente.

-Williams

-Lakatan

-Granadine

-Pazi (de korte)

-Chaines

Ovennævnte er gode sorter, der har stor modstandskraft overfor sygdomme, insektangreb og tørke.

Vi blev også undervist i at skelne mellem de forskellige bananplantesygdomme for at blive i stand til at samarbejde med den lokale landbrugskonsulent.

Derefter blev vi undervist i, hvordan man dyrker mange andre afgrøder som for eksempel;

Sojabønner

Soja er en afgrøde, vi holder meget af, fordi den er

tørkeresistent og fordi næringsværdien er høj. Soja har et proteinindhold på 40%, kulhydratindhold på 28% og fedtindhold på 30%. Desuden er den rig på vitamin A,B,C,D,E samt calcium, jern og fosfor.

Sojabønner er altså gode for helbredet, især for børn

Løg

Vi lærte at dyrke løg og hvordan man let kan formere løgplanter, så man ikke behøver købe såsæd. Om de særligt velegnede steder de kan dyrkes, forskellige løgsorter, gødning og måder at bekæmpe skadelige insekter på.

Gode, billige latriner (pedallokummer)

Vi blev undervist i hvordan man bygger et billigt cementlåg til et latrin hul. Hele processen fra start til slut Komfurer.

Vi blev også undervist i hvordan man bygger et komfur for at kunne reducere især de farer kvinderne og børnene udsættes for med den stærke røg, der udvikles, når der tilberedes mad på åbent ildsted. Mange kvinder udvikler en kraftig hoste, får stenlunger og får ødelagt deres øjne.

Vi så også eksempler på hjemmelavede fiskedamme og biavl og gode brønde med rent vand. Her blev vandet pumpet op ved hjælp af eldrevne pumper.

Vandprøver.

Method og Thorbjørn Nørremark fra UBU undersøgte, mens vi var dér, to vandprøver fra to borer i Nhobola.

Summa summarum fik vi et stort udbytte af vores rejse til Arusha selvom vi kun var der i få dage. Udover undervisningen så vi også andre ting vi kunne lide, for eksempel:

Gode vandpumper

Gode og billige toiletter

Gode komfurer

Dyrkning af grøntsager som soja, løg, peberfrugter og andre afgrøder.

Alt dette gav os lyst til at prøve hjemme. Men på grund af landsbyens stade, starter vi foreløbig med banan- dyrkning.

Et par dage efter vi var kommet hjem, fik vi en opringning fra Method om, at han havde sendt 140 bananstiklinger a 600 SHS stykket med bussen til Mwanza. De ankom til Mwanza den 25. februar og den 28. februar kunne vi plante 126 stiklinger, som havde klaret rejsen. De 14 stiklinger var gået til, dels på grund af rejsen og dels fordi de havde fået alt for meget regn på en gang i forbindelse med udplantningen. Vi ville gerne købe yderligere 400 eller 300 stiklinger, fordi vi er så heldige at have plads til flere, men folkene i Arusha fortalte os, at de havde solgt mange stiklinger og at de kun kunne sælge os 250 stiklinger. Disse stiklinger ankom til Mwanza den 20. maj med bus. Vi begyndte at plante dem den 22. maj og 230 af dem overlevede. De 20 overlevede ikke på grund af transporten.

Det vil sige, at i alt har vi nu 356 bananplanter.

Landsbyboerne glædede sig meget over dette og samarbejdede om at grave huller, om at samle gødning som nogle gange måtte hentes langvejs fra. Gødning og vand blev transporteret i trillebør og stiklingerne blev båret på hovedet eller ryggen for at få det hele til at lykkes.

Vi KIKUWAYA'ere takker mange gange for den hjælp, vi har fået fra Elly, Balto, Method fra PULS, Erik Thor-bjørn Nørremark UBU og DANTAN fra Danmark.

Vi er meget taknemmelige over at I gav os mulighed for at rejse til landbrugsseminar i Arusha. Dette har været et stort skridt fremad for vores landsby.

Vi regner med, at børnene kan spise bananer omkring maj-juni 2009.

Vi byder alle fra DANTAN, UBU og Puls velkomne i vores landsby.

Med venlig hilsen

Kulwa Seleman,

På vegne af

KIKUWAYA

Nhobola

P.O.Box 10980

Mwanza

Oversættelse: Klavs Heebøll

Vi er pensionister og bor i Tanzania

En uge efter, vi var gået på efterløn som 60 årige i 2002, pakkede min mand og jeg to kufferter, drejede nøglen om til lejligheden i Padborg, og flyttede til Afrika. En uge efter, vi var landet, begyndte vi at bygge hus uden for Moshi ved foden af Kilimanjaro i Tanzania. Tre måneder senere flyttede vi ind. Og så havde vi to hjem i to vidt forskellige verdensdele.

Vi hører til de mange, der blev fortabte i Afrika. Vores første bekendtskab med kontinentet var fra 1974 – 76 i Zambia, og i 1990 tog vi ud med MS igen som rådgivere på tre Teachers' Resource Centres i Kilimanjaro Regionen. Da kontrakten var ved at være slut i 1993, var vi ikke parate til at slippe Tanzania. Vi købte en grund på 8000 m² og besluttede at slå os ned dér, når vi gik på pension 9 år senere.

Naturligvis var det med en vis spænding, vi kom tilbage for at realisere et ønske - kunne vi finde os til rette uden en organisation i ryggen og som pensionister uden muligheder for at knytte kontakter gennem et arbejde? Men det viste sig, at vore drømme var andet end luftkasteller, og i dag 5 år senere er vi travlt optaget af alle de gøremål, vi har involveret os i.

Det lyder måske ganske enkelt. Det er det ikke!

Danske myndigheder kan være tunge at danse med, når man falder uden for normen, og det krævede mange telefonsamtaler og meget papirarbejde, før både skatteforhold og pension kom i orden. Her et lille hjertesuk. Selv om vi skal betale fuld skat i Danmark af vores tjenestemandspension, kan vi ikke være medlemmer af det danske sygesikringsystem. Der skal derfor en dyr privatforsikring til – vi tør i det mindste ikke andet. Til gengæld betaler vi ikke skat i Tanzania på grund af en særlig aftale de to lande imellem.

Betingelserne for at få opholdstilladelse i Tanzania som

pensionist er, at man involverer sig i frivilligt arbejde, og da vi fik en skrivelse fra et af de distrikter, vi arbejdede i, gik det ret glat, og vi er blevet godt modtaget. Vi har oplevet, at vi på offentlige kontorer er blevet takket for, at vi kan lide Tanzania så meget, at vi er kommet tilbage uden kontrakt. Man skal dog væbne sig med tålmodighed over for myndighedernes langsommelighed og for alt i verden ikke tabe besindelsen, også når man for 9. gang går forgæves for at få opholdstilladelsen fornyet, hvilket skal ske hvert andet år. Ophold i Tanzania er en god øvelse i disse dyder i det hele taget.

Vi har gennem alle årene bevaret kontakten til de mange lokale venner, vi fik via vores arbejde, og uden deres hjælp og gode råd, havde vi nok ikke kunnet realisere vore planer. Vi købte grunden på traditionel vis, og fik den overdraget ved en fest, vi holdt for naboerne. Naturligvis var vi også en tur omkring sagføreren.

Takket være en af vore venner, fik vi straks da vi kom tilbage i 2002, fat i dygtige landsbyhåndværkere. Vi tegnede selv huset, og da Erling, min mand havde erfaring med byggeri, kunne han påtage sig opgaven som bygmester, og vi byggede til under halvdelen af det, vi skulle have betalt for en "nøglefærdig" løsning.

Vi bor 6 km uden for Moshi i en landsbyagtig bebyggelse, dér hvor Kilimanjaro flader ud og går over i sletten. Omkring den katolske kirke ligger husene tæt, mens der stadig er majsmarker og spredt bebyggelse i udkanten, hvor vi bor. Der er stor byggeaktivitet, og området er ved at skifte karakter. Da folk med en fast indtægt har fået mulighed for at låne penge i banken, bliver husene nu om dage bygget færdige, før man flytter ind, og der bliver anlagt og plantet omkring dem. De oprindelige, lerklinede huse med rustne bliktage ligger og skutter sig og forsvinder vel efterhånden og med dem beboerne, for det er sjældent dem, der har råd til nybyggeriet. Vi er de eneste hvide i landsbyen, og det har vi det godt med. Vi føler os accepteret og kender mange af de mennesker, der hilser på, når vi færdes i området.

Vi bliver ofte spurgt om, hvad vi egentlig går og laver. Vi keder os ikke. – I et tropisk klima kan 1,5 tønder intensivt dyrket land give anledning til mange glæder og ærgrelser. Mountaiklubben giver mulighed for månedlige campingture, og vi er begyndt at spille golf. Det ligner jo enhver danskers pensionistliv, men da vi nu bor der, hvor vi nu gør, er der andre muligheder også, som fx at tage del i det, der foregår omkring os, og det var jo dem, vi søgte.

Jeg er sammen med 40 nabokoner med i en SACCOS, en spare-lånekasse. Det har været en lang og besværlig proces at komme i gang, da man ud fra tidligere erfaring har haft en sund skepsis til, hvad der sker med pengene. Nogle af medlemmerne har brug for hjælp til at finde måder at tjene lidt ekstra på. De stærke kan selv,

Om at måle.

Jeg stod i lære som bådebygger i en tid, hvor man var gået i gang med at indføre metriske mål i bådebyggerbranchen. Det var stadigvæk meget almindeligt at man sagde, hent mig lige et halv tomme bræt, men på bådebyggerkolen var metersystemet det eneste rigtige og alle dimensioner blev angivet ned til sidste millimeter (næsten). Ikke noget med cirka mål og slet ikke fødder og tommer, selvom de vel kan være ligeså gode som meter. De er bare ikke internationale som de metriske mål. Der var linietegninger af bådens facon og tegninger af konstruktionsdetaljer. Der blev lagt meget vægt på at en båd bygges efter et sæt tegninger og at båden blev bygget efter tegningen nøjagtig som konstruktøren ønskede det. Alle lærlinge blev undervist i at læse tegninger.

Da jeg kom til Mikindani 1973 for at arbejde på et nyt bådebyggeri, som skulle ligne et moderne dansk bådebyggeri, fik jeg udleveret tegningerne til en lille, åben fiskebåd med indenbordsmotor. Selve konstruktionen var meget enkel og jeg ku' hurtigt tegne spanterne op på gulvet og starte en serieproduktion af bådene. Stor succes. Det er jo også fascinerende at man kan beskrive en båd på papiret på en måde så den kan læses af enhver god dansk bådebygger, som derefter kan bygge båden som konstruktøren har tænkt den. Oven i købet bygge så mange det skal være af ens både. Sende dele af båden til den anden ende af landet, hvor de så kan sættes ind hvor de er tænkt ude den store tilpasning. Man kan afprøve båden på havet og rette på tegningen hvis man vil forbedre konstruktionen uden at miste data undervejs. Der er virkelig styr på tingene på den måde.

Et mål blev opgivet som et tal og en enhed og derefter vidste enhver nøjagtigt hvilken størrelse der blev talt om.

På Chole blev både bestilt efter køllængder. Det mål man brugte var afstanden fra albuen til fingerspidserne, så og så mange gange den længde skulle kølen være lang. Forskellige bådebyggere havde forskellige arme, så det var almindeligt kendt hvor stor en båd man fik hos de forskellige, når man fastlagde køllængden. Bådens facon afhang også af hvilken bådebygger man valgte, så alt i alt var det helt individuelle både der blev bygget og to både var aldrig ens.

Det gik først op for mig hvor forskelligt det er fra vores måde at tænke på en formiddag hvor solen som sædvanlig skinnede. Ali og jeg var alene ved bådebyggeriet. Han arbejdede på en båd og jeg holdt ham med selskab. Planker blev hugget ud med skarøkse, mens vi snakkede sammen om vind og vejr. Jeg havde været et års tid på øen og var meget glad for Ali. Han var meget ældre end mig og en dygtig bådebygger. Nogen gange kunne han drille lidt, men var altid hjælpsom og klar til at forklare hvordan tingene virkede. På et tidspunkt bukkede han sig ned og fandt et vissent græsstrå holdt det henover

men har hænderne fulde med at sørge for deres egne familier. Man er desuden bundet af familieforhold og gammelt naboskab, der fx kan betyde, at man strækker sig langt for at undgå konflikter, og jeg har som medlem af bestyrelsen oplevet flotte konfliktløsninger, men også timer med snak, hvor jeg har vredet hænder af utålmodighed. En af kvinderne sagde for nylig til mig: "I Wazungu er gode til at planlægge og organisere, men I har så travlt, og hvor gør I jer mange bekymringer." Og det har hun jo ret i. Jeg har lært meget – også at jeg aldrig bliver en fuldt integreret del af fællesskabet.

Vores to døtre og svigersønner har heldigvis bakket op om vores beslutning om at flytte til Tanzania, og de har været jævnlige på besøg. Vi kan jo ikke lige smutte forbi, så der går lang tid imellem, vi mødes. Til gengæld er vi sammen i længere tid, når vi ses på vort årlige ophold i Danmark, og vi tilbringer nok reelt mere tid sammen med børn og børnebørn, der bor i København, end vi ville have gjort, hvis vi boede fast i Padborg.

Vi har mange gæster, både venner og familie på planlagt ferie og rejsende, vi tilfældigvis møder, især unge, der nyder at slappe af nogle dage, før de rejser videre med rygsækken. Alle disse gæster tager tid, somme ti-der for meget, men deres nysgerrige spørgsmål får os til at se tingene på nye måder og revurdere opfattelse af forhold, som vi efterhånden bare har accepteret. Derfor passer det os også fint, at vi nu for tredje gang får mulighed for at arrangere en studie- og oplevelsestur, hvor vi kan vise 15 danskere alt det, vi er så optaget af. – Vi befinder os godt og synes, vi har et indholdsrigt pensionistliv i Tanzania.

Kirsten og Erling Qvist

en af de planker der allerede var sat på båden, knækkede det af i den rigtige længde og stak mig det med besked om at gå ud og finde et bræt så tykt som græsstrået. Jeg tog græsstrået og rejste mig op for at finde et bræt til ham da det pludselig slog mig, at hvis jeg nu tabte græsstrået ville målet være tabt. Jeg havde aldrig før fået udleveret et mål på den måde, så det var en helt anden verden jeg nu kiggede ind i. En verden hvor en båd blev skabt ud af bådebyggerens hoved og hver båd var unik, bygget ifølge hukommelse, fornemmelse og gamle traditioner. En tradition der er meget svær at ændre til det bådebyggeri jeg var vant til.

Jeg besøgte Chole i 2004 og de bygger stadig efter de

gamle traditioner. Det ser ud som en blindgyde der på et eller andet tidspunkt vil blive overhalet af industrialiseret bådebyggeri. Alligevel virker det som om den gamle metode er meget svær at komme af med. I Mikindani er det moderne bådebyggeri gået helt i stå og nordmændenes bådebyggeriskole i Mbegani er lukket for længe siden. Jeg ved ikke hvordan det går i Mwanza og Kigoma.

Den gamle tradition overlever på sin evne til at tilpasse sig sted og materialer. Hvis man mangler et bræt af en bestemt tykkelse ta'r man blot et vissent græsstrå knækker det af i den rigtige længde og sender lærlingen ud efter bræddet. Materialer og værktøj er lige for hånden på stranden, hvor båden bygges. Der bygges af og til et simpelt palmebladstag for at få skygge og når båden er færdig bli'r det fjernet igen og bådebyggeren rejser hjem med sin lille taske med værktøj og tegningerne af båden i sit hoved.

Klavs Heebøll

Machinga i Dar es Salaam – gadehandlere i Dar es Salaam

Ordet Machinga er oprindeligt navnet på en etnisk befolkningsgruppe fra Lindi og Mtwara i Syd Tanzania. Efter den økonomiske liberalisering i slut firserne drog mange fra denne fattige egn af Tanzania op til Dar es Salaam for at prøve lykken og mange slog sig ned som gadehandlere og småhandlende. I dag er Machinga blevet betegnelsen for gadehandlere uanset, hvor i Tanzania de finder sig, eller hvor de stammer fra. De småhandlende har dog altid eksisteret i en eller anden grad. På landet, hvor folk sjældent kom ind til storbyerne, gik machingaerne rundt (og gør det stadig) med tøj og sko, gryder, pottes creme, og hvad der ellers kunne friste især kvinderne, der sjældent forlod landsbyerne.

Den typiske Machinga i byen er mand, mellem 17– og 25 år. Varerne er letomsættelige og nemme at bære rundt på, som for eksempel cigaretter, jordnødder, slik, vand i små plastikflasker, aviser, lommetørklæder og tøjklæmmere eller lidt tøj og sko. Det sidste nye er tilbehør til mobiltelefoner, små tasker og taletidskort. De kvindelige machingaer sælger frugt, grønt, og æg, som de elegant balancerer rundt med på hovedet i spande eller baljer. De går ofte fra dør til dør og faldbyder deres varer til de hjemmegående indiske kvinder eller deres hushjælp, som så sparer tid på, at gå på markedet. Trappe op og trappe ned. Der er mange 5. etagers bygninger – uden elevatorer, byrden er tung, det er et hårdt arbejde og en ringe fortjeneste.

Mama N'tilie er betegnelsen for den kvindelige gadehandler, der sælger tilberedt mad, der alt for ofte udgør en stor helbredsmæssig trussel i form af madforgiftning og tyfus, men maden er billig. Hos mama n'tilie koster et måltid mad 600 shilling, på en af de billigste restauranter koster en tilsvarende ret omkring 1.800.

1 Kr. = 240 shilling (juli 2008)

En meget stor del af den samlede arbejdsstyrke i Tanzania er arbejdsløse. Hvert år forlader omkring 600.000 unge skoler, college eller universitetet, og arbejdsstyrken forøges med ca. 3 % om året, uden at der kommer flere regulære arbejdspladser. Det er nærmest umuligt at finde et meningsfyldt arbejde, så derfor vælger mange gadehandel eller kriminalitet.

I 1995 var det anslåede antal gadehandlere i Dar es Salaam på omkring 85.000. I dag regner man med, at det er langt over 500.000, der lever af decideret gadehandel eller små mobile forretninger.

Bystyret i Dar es Salaam og i resten af de større byer rundt om i landet har forbudt gadehandel på andre steder, end de dertil indrettede markedskomplekser, men machingaerne klager over, at det er for dyrt at leje sig ind i forhold til deres daglige indtjening. Det er svært at skaffe kunder, da mange af dem udbyder de samme varer, og der er desuden heller ikke nok markedskomplekser til, at de alle kan være der. Nogle machingaer sammenligner

deres liv med rotternes. De løber af sted gennem gaderne for enten at opnuse, hvor der kan tjenes penge til det daglige brød eller for at løbe fra city soldaterne. De skal være aldeles snu – tumia ujanja – for at undgå at ryge i soldaternes fælder, der kan koste dem dagens omsætning, en bøde på 50.000 shilling, et halvt års fængsel eller en ordentlig omgang prygl. De har en lav status i samfundet, fordi deres "forretning" ikke kræver en akademisk eller håndværksmæssig uddannelse. De unge mænd har svært ved at få sig en kæreste/kone, for der er ikke penge nok til at forsørge en familie. Machingaerne kaldes "walala hoi" – hvilket betyder "folk der går i seng total udmattet". En rammende betegnelse, for det kræver udholdenhed og et stort mod at være ma-chinga. De går rundt fra tidlig morgen til sen aften og trods risiko for liv og lemmer, vælger de alligevel det hårde slid frem for kriminaliteten. De er arbejdsomme og utrolig kreative. Hos machiningaerne fandt jeg, at det gamle ordsprog "nød lære nøgen kvinde at spinde" i allerhøjeste grad er gældende på gaderne i Dar es Salaam.

Monica Mahona arbejder med dokumentation af gadehandlere i Dar es Salaam, som skal resultere i udstillinger og artikler og her følger et udvalg af hendes billeder,-

25 års jubilæum for Utamaduni Sommerlejr i Ramten Skov på Djursland.

I det følgende kan du læse lidt om hvad Utamaduni Sommerlejr er for en størrelse. Jeg var med for tredje gang i år. Først en historisk baggrund, som er baseret på et udpluk af årets lejrpeje:

Det er 25 år siden, at den første Afrika relaterede Danse - Tromme - Kultur - Sommerlejr fandt sted i Ramten Skov på Djursland.

Det hele startede i 1973, da ca. 30 tanzanianske bønder fra Sukuma-stammen i det nordvestlige Tanzania besøgte Moesgård Museum og Nationalmuseets afdeling i Brede. De var inviteret af lektor Skott og U-landsforeningen af 1962 til at demonstrere traditionelle danse og håndværk bl.a. de traditionelle bryllupshytter. Hver dag en uge i træk kom gæsterne hen i Brede Gamle Spisehus og indtog et måltid mad bestående af oksekød og kartofler i tomatsovs med ris til, som vi kaldte "Puka Pikante". Hver dag det samme. Jeg var 13 år dengang og arbejdede i køkkenet, og jeg kan endnu huske sukumaerne, selvfølgelig, men også maden, udseendet og duften...Jeg har siden som voksen gæstet Sukumaland mange gange og hver gang og ganske mange dage i træk fået serveret ..ja, gæet en gang.

Besøget gjorde så stort indtryk på en gruppe musikere og teaterfolk fra Djursland, at de i 1977 rejste til Sukumaland. Her deltog flere mennesker, der stadig er aktive i sommerlejren.

Flere blev så fascinerede af afrikanernes måde at tromme og danse på, at de gik i lære. Ved gentagne besøg hos hinanden, opstod indbyrdes forståelse, venskab og respekt – det er lejrens menneskelige baggrund.

Men der er også et mere praktisk udadvendt engagement. Gruppen begyndte at turnere i hele Danmark med sange, danse, trommespil, fortælling, håndværk, hyttebygning, mm. og blev et farverigt indslag i mange U-landssammenhænge på skoler, højskoler o. lign.

Interessen spredte sig, dansegrupper opstod, og alle disse folk havde lyst til at samles. Det gjorde de i en forlænget weekend i 1983 på den allerførste danselejr, der samlede ca. 70 deltagere. Den fandt sted på Keramikgården i Ramten Skov, hvor lejren hver sommer har været lige siden, og hvor i øvrigt djurske kollektivister og andet godtfolk op gennem 70'erne havde holdt deres sommerlejr.

Utamadunilejren voksede og praktisk hjælp blev nødvendig. En større flok af lokale kollektivister og landmænd trådte til med hjælp omkring de mange praktiske ting på lejren.

Således gik det til, at den nuværende Utamaduni Kulturforening opstod. Lejren er vokset fra 70 til 600 mennesker – i år måtte der lukkes for tilmelding af brandsikkerhedshensyn. Ca. 60 arrangører og 60 undervisere og gratister sørger for, at alle de praktiske ting fungerer. Resultatet er en fantastisk velorganiseret lejr, som der er grund til at være meget stolt over.

Det er de mange hænder arbejde, som bliver til én stor, fælles oplevelse, og en ganske særlig ånd, der gør Utamadunilejren til noget helt specielt, man ikke finder andre steder i dag. Og som gør, at folk vender tilbage år efter år. Også de unge. Sidste år var der ca. 200 børn og unge under 18.

Hvert år inviteres der gæstelærere fra Sukumaland. Flere har slået sig ned i Danmark, og deres medvirken på lejren er i højeste grad med til at skabe den unikke stemning.

-Utamadunilejren afholdes hvert år i uge 30, sidste uge af juli. Forudgået af en forlejr, hvor det hele bygges op og efterfulgt af en baglejr, hvor det hele pilles ned og pakkes sammen igen. Ved hjælp af mennesker, der frivilligt stiller deres tid og arbejdskraft gratis til rådighed. År efter år.

-Lejren er et træf for folk med en aktiv interesse for afrikansk kultur, sprog, dans, trommespil, og samvær om dette

-Lejrens lærekræfter fra danske og afrikanske danse- og kulturgrupper holder daglige workshops i sang, dans, trommespil og kultur fra mange forskellige egne af Afrika

- I Børneteltet kan børn med hjælp fra forældre deltage i hyggelige aktiviteter, ligesom der dagligt inviteres til

børne-workshops i afrikansk dans, sang og trommespil. Utamadunilejren har ingen pasningsordning til børnene, men et skønt børnetelt til fælles aktiviteter

- Der etableres Unge-telt, og der er tilbud om børne/unge workshop med hip-hop undervisning eller break-dance og de unge over 15 har tjanser

-Sommerlejren forener dansen med praktiske opgaver. Alle gæsters deltagelse i ugens tjanser på lejrens forskellige områder, skaber den vidunderlige stemning af fællesskab, an-svarlighed og tilhørsforhold og holder udgifterne på et rimeligt niveau: 1750kr/voksen inklusive økologisk mad hele ugen, frugt mv i rigelige mængder 22 timer i døgnet!

-Alle har fælles ansvar for lejrens tilstand. Den skal være et rart, rent, sikkert og trygt sted at færdes. Der må ikke efterlades affald og flasker, alle opfordres til at samle op, hvis man ser noget, der ligger og flyder. Teltpladsen er soveplads og der skal være ro om natten. Der må kun ryges på Tobacco Beach, og der er ingen hunde på lejren.

-Hver dag er der fællesmøde under "Hatten". Her samles vi til at modtage fælles beskeder, se præsentation af de forskellige workshops, høre om dagens program osv. Mødet indleder den trommefri pause, der varer indtil eftermiddagens workshops starter kl. 15.

-Lejren har et 1.hjælpstelt. I år var vi en pædagog, en læge, en dyrlæge, nogle sygeplejersker, en jordemoder og akupunktør, og en fysioterapeutstuderende, der skiftedes til at bemande teltet fra kl. 09.00 til ca. 21-22. lægen havde sin udrykningsbil med blå blink med. Vi bistår typisk ved hvepse- og bremsestik, forstuvninger, hold i ryggen, fjerner et hav af skovflåt og tæger, regi-strerer hvis der er tilfælde af lus, børnesår, mavetarminfektioner og ændrer procedurer eller sender hjem ved behov. I år behandlede vi nogle alvorlige skoldnings-ulykker, der gav anledning til kritisk gennemgang af omgang med lejrens gruekedler, men ellers var det fredeligt i år. Mange kom og fik varmt fodbad og sad og hyggede.

-Pladsmændene har et telt, hvorfra al praktisk aktivitet udgår. Man kan låne stort set alt værktøj, høstbindegarn, få strøm til sin mobil osv

-Hva' er Duka'en? En butik, hvor man kan sælge sine afrikanske ting og sager, blot det er mærket med tydeligt prisskilt og navn. Så sørger Winge for resten.

-"Duka la pili" er den anden butik på lejren, hvor der også bliver solgt eksotiske ting fra fjerne himmelstrøg, bl.a. tøj smykker, trommer, udklædningstøj, danseko-stumer. Den har udendørs overdækket terrasse og direkte adgang til Kageféen. 15 % af salget går til lejren.

-Kageféen sælger friskbagte kager, varm kakao med og uden cognac, kaffe, the og hvad der ellers hører til. Den

er beliggende lige op af bagerens flotte, varme stenovn. Der lukkes normalt inden midnat.

-Baren er et andet af lejrens hyggelige samlingssteder og forsyningscentral med børneslik og voksen-lade fra Mølle Skovly. Og is indtil de er udsolgt. Alle glas til-hører enten bar eller kagefé og bedes venligst bragt tilbage efter brug. Alle skal benytte baren til køb af sodavand, øl, vin og drinks, da barens overskud går til at betale for næste års kultur- gæster eller investere i nye ting til lejren. Endelig kan man her hæve penge på dankort.

I 2007 var der lagt op til en helt speciel uge, med emnente gæstelærere fra Sukumaland:

Selveste opfinderer af Sogotta dans, MAGAGANI NCH-EYE NDAKI, 55 år, og den unge slangedanser JOHN MASOLWA YAMULINGA YALDUTU fra Ndelema slangedanserne fra Iseza og træskærer og bugundalærer (elefantjægertromme) NG'WENHWANDEGE, som fylder 60 år i år. Desuden kom MONICA GAMBULA, ANTHONIA MUSAWA og DIONIZI KISHINA og underviste i traditionel Sukuma dans og kokekunst.

Jubilæumsbog

Der er udgivet en meget flot jubilæumsbog, redigeret af Dav Jacobsen. Som han skriver i sit forord, kan Utamadunilejren ses som en årlig tilbagevendende manifestation af værdien af kulturmødet, et billede på kollektivt indstillede menneskers formåen.

Bogens flotte billeder fanger ånden og giver en fin fremstilling, der siger mere end mange ord. Bogen kan købes via foreningens hjemmeside

www.utamaduni.dk, hvor man også kan se billeder fra både dette års og forrige års lejre.

Sidsel Seleman Wolthers

Karatu Development Association.

Karatu District ligger ca. 150 km vest for Arusha mod Ngorogoro. Området er præget af vulkanske aflejringer, for det meste meget fladt, bortset fra området op imod The Escarpment, ofte med tørkeperioder afbrudt af pludselige voldsomme regnperioder.

Her følger et uddrag af en rapport, som jeg, Bo Bramming, skrev efter et besøg i 2007 på et projekt om komfurbyggeri og skovrejsning, som ledes af KDA – Karatu Development Association, som er en lokal organisation og af Bjarne Laustsen, som fik støtte af Projektrådgivningen. Min opgave er at være bindeled til Danmark og hjælpe til med evalueringsrapporter o.l.

Bjarne Laustsen er daglig koordinator af projektet med forbedrede komfurer og biogasanlæg. Bjarne selv har valgt at slå sig ned i Karatu for en årrække og har bygget sig et hus, hvor jeg opholder mig, når jeg er i Karatu. Dette forhold må siges at være særdeles positivt og fremmende for de mange initiativer der løbende finder sted, da det gør tingene lettere i dagligdagen. Bjarne er også med i DANTAN og i DANTAN's biogasgruppe og KDA er med i DANTAN's biogasnetværk i Tanzania.

KDA's arbejde er delt i to hovedaktiviteter:

Et micro-finance projekt som ydre små lån til private personer. Projektet er nu bæredygtigt, forstået således at det kontrolleres af mindre medlemsgrupper. Yderligere modtager projektet også donationer fra fx Amerika og Danmark. Aflønning af personale, der varetager udlån, er også inkluderet i projektet.

The Sustainable Energy Project varetager implementering af de forbedrede komfurer, (som er hovedaktiviteten i øjeblikket sammen med træplantning) biogas, og træudplantning. De to KDA medarbejdere der specielt er knyttet til dette arbejde er Agripina Kiwarai, som er en erfaren social worker og den unge Adnan Khalid som tager sig af de tekniske og logistiske forhold. Også projektleder Plukti Qorro arbejder halv tid på projektet – og til slut Bjarne Laustsen som er dansk koordinator (som arbejder fuld tid – og mere til).

Komfurbyggeri

I 2007 genbesøgte jeg de områder og landsbyer hvor komfurbyggeriet oprindeligt startede. Endabash er et af de 4 distrikter, der omgiver Karatu. En del af området er meget tørt og derfor meget fattigt. Det har derfor haft stor betydning at få iværksat komfurbyggeriet netop i dette område. For ca. 2 år siden fik vi bygget en stor ovn der kunne brænde mursten (og potter) til bygning af komfurerne. På nuværende tidspunkt er der tilbygget en bygning hvor kvinderne kan stå og forme deres lerpotter. Disse lerpotter sælges og den overskydende kapital går ind på en fælleskonto. Mændene tager sig af opslæmningen af ler til mursten og at forme disse i træforme. Yderligere er der anskaffet en maskine der kan knuse pumice (pimpsten) og chamotte ler, som anvendes

til brændkammeret i komfurerne. Alt maskineri er hånddrevet og derved kan det lettere repareres og håndteres af mændene. Der var stor tilfredshed med udbyttet og funktionen af ovnen. De dele der skal anvendes til bygning af et komfur pakkes i kasser, så de er lige til at transportere. Det var mit klare indtryk at mændene var stolte af det arbejde de udførte (også det at de bare havde et arbejde hvor de kunne tjene penge), yderligere var det interessant se at se hvilken glæde det var for mænd og kvinder at arbejde så tæt sammen. Dette gav Agripina og Adnan også udtryk for. Der var kommet et godt sammenhold.

Dette sammenhold kom rigtig til udtryk da jeg talte med de kvinder, der som de første blev uddannet som "trained innovators" til at bygge komfurer af mursten. De fortalte at de nu trænede innovators i grupper, hvor både mænd og kvinder var deltagere. Fordelene var at mændene bedre forstod behovet for komfurbyggeriet og at det derfor reducerede kulturelle konflikter. Den oprindelige gruppe på 12 kvinder har til dato bygget ca. 200 komfurer i området. Der er stor efterspørgsel på komfurer og det er muligt at øge kapaciteten, men ofte er det transporten der er problemet. Specielt når vejene bryder sammen i regntiden. Både Agripina og Adnan nævner transporten som et vedvarende problem.

Jeg besøgte familier i landsbyerne Endabash, Endamari-riek og Endalla som jeg tidligere har besøgt flere gange – blandt andet ved en evaluering – og den gang fik jeg et dybere indblik hvad det betyder at have fået et komfur i stedet for det traditionelle "tre-stens ildsted".

Margaret Mao (52) og Christina Emanuel (48) (blandt de første 12 innovators) fortalte at deres område tæller ca. 800 familier og at området er næsten uden træer. Før i tiden måtte de gå meget langt for at hente 20 kg brænde, som så kunne holde til 2-3 dages forbrug. Nu kan den samme mængde træ holde til 10 – 14 dages forbrug i komfurerne. Vores målinger viser at kvinderne i gennemsnit samlede brænde 18 gange om måneden og hver gang samlede 20 kg, så ialt blev det til 360 kg brænde der skulle bæres hjem hver måned. Dette kan nu reduceres med 2/3 fordi komfurerne brænder træet mere effektivt. Dette har betydet at kvindernes hårde fysiske arbejde er blevet lettet betydeligt og mange havde det bedre med deres rygge, også fordi de nu står oprejst ved komfuret. Udover dette er der et klart fald i røggener som det traditionelle ildsted frembragte (til stor skade for især børnene som ofte var plaget af røgallergi, hoste og øjengener). Selve køkkenet er også langt renere nu, hvor røgen ledes ud af huset.

Overaskende var også, at fordi kvinderne kunne forberede maden hurtigere, på grund af de to kogep-lader og den mere effektive udnyttelse af brændet, (faktisk kan de nu tilberede majsgrød på ca. en halv time, når vandet er i kog og samtidig have vand på den anden kogeplade til opvask og vask, så var det nu kommet så vidt at manden i huset nu også kom i det nye køkken

for at hjælpe til. Denne positive indstilling fra mændenes side giver en langt mindre stressfyldt hverdag for kvinderne, som klart viser stolthed over, at det er noget de selv har bygget. Denne følelse hos kvinderne kan næppe overvurderes – specielt da deres dagligdag er så besat af pligter.

I oktober 2007 var det totale antal byggede komfurer 313. Da vi har en mål der siger at i 2009 skal der være bygget 2.000 komfurer, er der et stykke vej endnu. Derfor er der indkaldt til flere seminarer for at træne innovators, så målet kan nås. Agripina og Adnan og de kvinder jeg talte med i de 5 landsbyer,- hvor komfurbyggeriet er i fuld gang,- er positive fordi der er stor interesse i befolkningen – og den er stigende. På disse seminarer vil der også blive talt om sundhed i forbindelse med de røgskader de traditionelle ildsted afstedkommer

Det er blevet aftalt at hver familie der ønsker et komfur skal bruge 5.000 shillings (ca 24 kr) som selvfinansiering. Disse penge bliver samlet i en energi-mikro-udlånsplan (energy micro finance scheme). Familier der på ingen måde kan skaffe dette beløb, vil kunne få bygget et komfur, hvis de selv viser motivation og vilje til at få bygget et

det er svært at skaffe brænde!” Derfor er der lavet en aftale med landsbyerne om at vælge et landområde hvor de i fællesskab vil udplante træer. Udover træ til brænde vil der også være træ til planker og pæle. Jeg besøgte en plæanteskole ved Shangit Village og et andet langs floden Barri . Begge steder var der fin gang i væksten. Træerne spirer i små plastik poser til de har en højde på ca. 30 cm., hvorefter de kan plantes ud Alle 11 planteskoler er nu i fuld gang og har til dato leveret ca. 6.000 tæer hver (66.000 træer ialt) Projektet leverer vandkander, små plastikposer og nye træsorter til spiring til planteskolerne, for at se hvilke træer der vokser hurtigst og kan tåle tørke bedst. – fx eucalyptus. Landsbyerne får leveret de små træer gratis mod at sørge for udplantning og pasning. Dette har dog flere steder voldt problemer: I Quarry landsbyen var der problemer med at skaffe vand og i Endalla var initiativet forsvundet og ingen havde taget hånd om det. Men alt i alt må man sige at bevidstheden om at der må og skal udplantes træer er stigende – især også fordi der bliver samlet alt for meget træ til at lave trækul – som iøvrigt er ulovligt flere steder. Som en af kvinderne så rigtig siger: “The trees are running away from us all the time” – idet hun hentyder til at de har længere og længere at gå for at samle brænde.

Så træplantning er helt essentiel, for et bæredygtigt brændeforbrug og for miljøet.

Angående brugen af trækul har vi (Adnan Khalid og Bjarne Laustsen fra KDA) foretaget undersøgelser i Karatu at her i byen (ca. 21.000 indbyggere, svarende til ca. 3.500 husholdninger, med hver ca. 6,5 personer) der forbruger ca. 80 kg trækul om måneden yderligere bruges der ca. 360 kg brænde om måneden. På årsbasis bliver der kørt 26.535 tons træ svarende til 3.709 lastbiler fyldte. Det er derfor indlysende at problemet med firewood forsyning er ganske afgørende og træplantning bydende nødvendig. Forbruget er tillige en økonomisk belastning for

familierne, der til vores overraskelse må anvende omkring 41.300 shillings (svarende til 200 kr) om måneden på brænde og trækul.

Bo Bramming

Billede af planteskole ved Barri floden.

Margaret ved sit nye komfur., som hun selv har været med til at bygge.

Træplantning

De fem landsbyer hvor der bygges komfurer er desuden med i et træplantningsprojekt sammen med 5 andre landsbyer: Kambai Faru, Kansay, Getamok, Buger og Endanyowet.. Som Agripina siger: “der er jo ikke megen mening i at have komfurer der sparer på brændet, hvis

Røgen ud af køkkenet: Køb et SKORSTENSbevis !

Andetsteds kan du læse om installation af det første cementbaserede komfur med SKORSTEN. Det skete i sommer i Singida. Prisen på et komfur er 60 kr., som køber naturligvis betaler. Men hvis du vil give håndværkerne fra Shina Group en håndsrækning til installationen, kan du indbetale 25 kr. pr. skorsten på konto 'Skorstensbeviser' i Jyske Bank kontonr. 7851- 125343 3.

HUSK at skrive navn og adresse i forbindelse med overførslen, hvis du vil have tilsendt ét eller flere SKORSTENSbeviser.

Projektet administreres af NGOerne DANTAN og Shina Group, vores partner i Tanzania. Vi får støtte til projektet gennem DANIDAS pulje for mindre NGO-projekter og indsamlingen er godkendt af politiet.

Med venlig hilsen

Esben Røjel

Projektkoordinator i Singida komfur- og skorstensprojektet.

Det er kontakten med mennesker og kulturmødet, der er drivkraften i projektarbejde i Tanzania.
Her er billeder af en del af de mennesker vi arbejder sammen med om biogas i Zanzibar.

